

spekulatív vállalkozástól, és arra törekszik majd, hogy a bankok érdekeit szolgálja, s hogy tisztán szellemi eszközökkel működjek közre megszilárdításuk érdekében.

Alkalmunk volt kifejtetni a lehető legvilágosabban nézetünket a kérdésről, hogy a két út közül melyik felel meg jobban bankjaink érdekeinek, és ez alkalommal sem bocsátkozunk méltatásukba.

Csupán annyit állapítunk meg, hogy mind a két irányzatnak vannak hívei bankjaink körében, egyesek közülük jelentkeztek is alapító részvényeseknek, s így a pénzüzetek többsége méltatlankodott, s nem tudja, mi legyen a magatartása a jobbról és balról is kapott javaslatokkal szemben.

Ilyen körülmények között feltétlenül szükséges, hogy az értekezlet mondja ki álláspontját, hogy azután az egyedülálló bankok tájékozódhassanak a kérdésben és egységesen határozzanak a sorra kerülő ügyekben.

Mindezek a kérdések megérdemlik, hogy minél mélyrehatóbban tanulmányozzák és értékeljék azokat, s megkönnyítsük eldöntésüket bankjaink reális szükségleteinek megfelelő feltételei mellett, törekedni fogunk, hogy minden szempontból megvilágítsuk lapunkban is az értekezlet összeülését megjelölő számainkban.

Ez idő szerint még egyszer ismételjük, amit már fentebb is hangsúlyoztunk, hogy a felsorolt kérdések egyáltalán *nem zavarják* az értekezlet napirendjét, hanem csak — úgy véljük — ezek alkotják majd vitáinak *elvi* tárgyait, amelyekre már most szükségesnek tartottuk, hogy felhívjuk az érdekelt körök figyelmét.

B

1903 okt. 19

Az erdélyi és magyarországi román pénzüzetek 1903 okt. 19-én Nagyszebenben tartott III. értekezletének jegyzőkönyve¹

ME 1904 — XIV — 152 (3384)
(Egykorú hivatalos fordítás)

Elnök: Cosma Parten

Jegyző: Dr. C. Diaconovich

A szövetséges bankok közül képviselve voltak:

1. „Albina”, Nagyszeben	Cosma Parten	által
2. „Ardeleana”, Szászváros	Dr. Vlád Aurél	által
3. „Auraria”, Abrudbánya	Dr. Preda Vasul	által
4. „Bistrițana”, Beszterce	Pop Elek	által
5. „Bocșana”, Német-Bocșán	Dr. Oprea Aurél	által
6. „Takarékpénztár”, Szelistye	Herta Constantin	által
7. „Chiorana” Nagy-Somkút	Dr. Nilvan Viktor	által
8. „Cordiana”, Tófeld	Petrescu P. N.	által

¹ Az irat eredeti címe: „A román bankok igazgatóinak harmadik konferenciája. A szövetséges román bankok igazgatóinak Nagyszebenben 1903. október 9-én megtartott III-ik ülésének jegyzőkönyve.” A fordítás hátlapján kezdődően az alábbi feljegyzést találtuk: „A román pénzüzetek működése addig is káros volt, amíg egyenként elkülönítve dolgoztak, mert ugyanazon szellem lengette át őket és hasonló célokra törekedtek (nemzetiségi központok teremtése, ezeknek érdekeit szolgáló egyéneknek jó kereset nyújtása, középosztály nevelése, földbirtok szerzés megkönnyítése, lapok támogatása, nemzetiségi célokra adózás, feltűnés nélküli érintkezés stb.).

Ezen szövetkezésük azonban éppen veszélyes, mert nyilvánvaló, hogy hatalmas szervezetben egyesítik a szétforgácsolt erőket a nemzetiségi célok szolgálatára s ennek keretében.

1. Külön szervezetet alakítanak a román pénzüzetek számára, és ha burkoltan is, kimondják, hogy az országban alakult más szervezetbe ne lépjen be egy se, de hozzájuk mind (meg is tette már nagy része).

2. Az *Albina* vezetését fogadják el, neki adják át jelzőlőkölcsonéiket, tehát ki akarják magukat vonni minden más befolyás alól, s megannyi ügynökei lesznek az Albinának.

9. „Corvineana”, Vajda-Hunyad	Sinca Péter	által
10. „Destrunata”, Bucsum	Popa M. Ariton	által
11. „Dorna”, Topánfalva	Dr. Preda Vasul	által
12. „Dunăreană”, Temes-Kubin	Secașian Luczian	által
13. „Economul”, Kolozsvár	Podvaba Vasul	által
14. „Făgețana”, Facset	Olariu S. és Hanes T.	által
15. „Fortuna, Ó-Radna	Issip János	által
16. „Furnica”, Fogaras	Dan Gyula	által
17. „Grănițerul”, Dobra	Lesnican Ádám	által
18. „Hațegana”, Hátszeg	Muntean János	által
19. „Hondaleana”, Hondal	Mihutiu A. Peter	által
20. „Lipoveana”, Lippa	Hamsea Voik	által
21. „Lugoșana”, Lugos	Dr. Popovics György	által
22. „Mielul”, Pojáná	Dobrota Illés	által
23. Mureșeana”, Szász-Régen	Popescu József	által
24. „Mureșanul”, M-Radna	Dr. Szucsu János	által
25. „Nădlăcana” Nagylak	Petrovics Aurél	által
26. „Néra”, Bozovics	Novac Gyula	által
27. „Olteana”, Alsó Vist	Borzea Miklós	által
28. „Oraviceanul”, Oravicza	Trălia Illés	által
29. „Patria”, Balázsfalva	Hodos J. Br.	által
30. „Plugarul”, Szakadát	Prie Konstantin	által
31. „Poporul”, Lugos	Pop Virgil	által
32. „Racoțana”, Nagy-Selyk	Racoța Miklós	által
33. „Svarmăreana”, Szinér-Váralja	Achim György	által
34. „Sebeșana”, Szász-Sebes	Mureșan Zevedin	által
35. „Selegiana”, Zsibó	Papp Imre	által
36. „Sentinela”, Réva-Újfalva	Stoica Péter	által
37. „Silvania”, Szilágy-Somlyó	Cosma András	által
38. „Someșeana”, Deés	Dr. Mihali Tr.	által
39. „Steana”, Román-Péter	Neagoe Joanichie	által
40. „Timișiana”, Temesvár	Pinciu János	által
41. „Ulpiana”, Várhely	Raca Romul	által
42. „Victoria”, Arad	Ciorojár Román	által
43. „Vlădeasa”, B-Hunyad	Dr. Pop András	által
44. „Zlăgneaana”, Zalatna	Beșa Manó	által
	Vendégek:	
45. „Corvana”, Beszterce	Dr. Tripon I.	által

3. A központban nevelik a könyvelőket, bizonyára nemcsak szakszerű utasításokat visznek magukkal.
4. Hatalmas kulturálapot akarnak létesíteni az *Astra* számára úgy, hogy annak tőkéje is felhasználható legyen.

5. Külön közgazdasági lapot tartanak, és annak járatását kötelezővé teszik.

6. Gyűléseiket az *Astra*éival egy időre teszik, hogy így azoknak közönséget vigyenek, és ott egyebekről is tárgyalhassanak.

7. A vezető emberek nagy része benne van az igazgatóságokban és felügyelő bizottságokban, hol feltűnés nélkül lehet tanácskozni, kész iroda, pénz, összeköttetés, egységes vezetés van. Csak rövid idő kérdése tehát (sőt talán máris megvan), hogy az egész nemzetiségi politika súlypontja ebbe a szervezetbe lesz átvive.

Ezen évi jelentéshez meg kellene szerezni az előbbieket is, összevetve meg lehetne állapítani, hogy milyen tőkével rendelkeznek, nemzetiségi célokra mit áldoznak, mennyi ingatlant szereznek stb.

De főleg pontos és hiteles névsorát lehet összeállítani az e téren szereplő embereknek, kiket aztán szemmel tartani kellene.”

I. Az elnök megnyitja az ülést és intézkedik, hogy a bankok jelenlévő képviselőinek konstatálása végett a szövetkezett bankok névsora olvastassék fel, ami megtörténvén:

hogy a szövetkezett bankok közül 44-en vannak képviselve a konferencián. A „Júlia” pénzügyi irásban jelentette be, hogy vezérigazgatója akadályozva van a megjelenésben. A szövetkezett bankok közül a következők nem küldöttek képviselőt: „Beregsana”, „Berzovica”, „Bradetul”, „A szerdahelyi takarékpénztár”, „Crişana”, „Hunedora”, „Luceafărul”, „Mercur” és „Munteana”.

II. Felolvastatik a kiküldött bizottság jelentése a második konferencia óta kifejtett működéséről. Tudomásul vétetik a kiküldött bizottság jelentése. A kiküldött bizottság által javasolt napirend elfogadtatik.

III. Napirendre tűzetik a kiküldött bizottság javaslata, *hogy a szövetkezett bankok által kezelt tőkék mobilizálása végett egy pénzügyi intézetnél,*² amely zálogpapirokat bocsát ki, jelzálogkölcsonök engedélyeztessenek.

A konferencia tudomásul veszi a kiküldött bizottság jelentését 1901. szeptember hó 20/N. VIII (A 2) alatt hozott határozatának végrehajtása iránt tett intézkedéseiről, és tekintve, hogy a szövetkezett bankok elhatározták az általuk kezelt idegen tőkék egy részének mobilizálása végett a jelzálogkölcsonök engedélyezését behozni, és egy könnyen értékesíthető állampapirokból álló tartalék alapnak létesítését,

továbbá, hogy az Albina² pénzügyi intézet, mint az egyedüli, amely értékpapirokat bocsát ki, *magára vállalta a kötelezettséget, hogy a működési körébe a jelzálogkölcsonök visszaváltását is be fogja vezetni, és közölte, hogy értékpapirjait az Osztrák — Magyar Bank zálogosztálya (lombard) elfogadja.*²

A kiküldött bizottság felhatalmaztatik, hogy keresse meg az Albina² igazgatóságát, hogy a jelzálogkölcsonök visszaváltását *mihamarabb vezesse be működési körébe, és hogy erről a szövetkezett bankok igazgatóságait értesítve,*² küldje meg azoknak a szükséges utasításokat és az engedmények lebonyolítása végett a szükséges okmányok mintáit.

IV. A kiküldött bizottság jelenti, hogy az 1901. szeptember 20-iki konferenciának N. VIII p. C. határozata végrehajtására hat tapasztalt és szakértő számvizsgálót nevezett ki, és ezekkel egyetértőleg a számvizsgálók jövőbeni működésére vonatkozólag egy szabályzatot állapított meg, amely tájékozás és mihez tartás végett a szövetkezeti bankoknak a legrövidebb idő alatt meg fog küldetni.

*A konferencia tudomásul veszi a tapasztalt és szakértő számvizsgálók kiküldését, és a szövetkezett bankoknak ajánlja, hogy mennél nagyobb számban vegyék igénybe eme új intézményt,*² amelyik reális szolgáltatást tehet nekik.

V. A kiküldött bizottság a bankhivatalnokok nyugdíjának létesítése tárgyában tett javaslata folytán:

A konferencia felhívja az igazgatóságait ama szövetkezett bankoknak, amelyeknek nincs még elegendő nyugdíjalapjuk, és nem is várható, hogy rövid időn belül azok az alapok annyira megerősödjenek, hogy a követelményeknek eleget tehessenek, a legközelebb megtartandó általános közgyűlés elé konkrét indítványt terjesszenek elő a következő értelemben:

a) A közgyűlés mondja ki, hogy véglegesített tisztviselői számára nyugdíjat rendszeresít azáltal, hogy őket egy nyugdíj- vagy egy életjáradék-intézetnél biztosítja:

b) kötelezzék magukat, hogy évente a tisztviselők évi fizetésének legalább 5%-ával járulnak a nyugdíjalaphoz, és hogy a tisztviselőket hasonló összeg fizetésére kötelezik, hogy az illetéknéppen javadalmazott alpból fiztessenek a nyugdíj vagy életjáradék biztosítására szolgáló első évek díjai;

c) és hatalmaztassék fel az igazgatóság, hogy a kiküldött bizottság közbejöttével tárgyalásokba bocsátkozhassék egy megbízható nyugdíj- vagy életjáradék-intézetrel, és a hozzájuk érkezett javallatok alapján a nyugdíj rendszeresítésére vonatkozó alapszabályokat állítsák össze.

VI. Tekintettel az ország fővárosában az utóbbi időben megindult ama mozgalomra, amelynek célja a vidéki bankok országos szövetségének létesítése, közös érdekeik² megvédése végett.

A konferencia indíttatva érzi magát véleményének ama nyilvánítására, hogy az említett moz-

² Kék ceruzával aláhúzva

galmak által kitűzött célokat kedvező feltételek között megvalósíthatónak véli, *de csakis szabad szövetkezet alapján.*²

VII. Az 1901. évi konferencia VIII. p. E. határozata szerint tervezett *bankkönyvvitel gyakorlati kurzusának*² létesítése kérdésében,

A konferencia 1901-től kezdve a bankhivatalnok számát illetően a megváltozott viszonyok következtében elhatározza, hogy eme kérdés más intézkedésig vétessék le a napirendről.

VIII. Tekintve, hogy az *1901. évi konferencia határozatának VI. száma, mely szerint a bankok által egy közös kulturális alapnak létesítése véteett tervbe,*² amely azonban a szövetkezett bankok egy része által nem hagyatott jóvá,

A konferencia — anélkül, hogy egy kényszerítő és formális kötelezettséget róna a román bankokra — felkéri őket: hogy azokból az összegekből, amelyeket évente kulturális célokra megszavaznak, a jövedelemből rendszerint kiosztott és még fennmaradó összeg bizonyos hányadát a bankok által létesítendő *kulturális alapra fordítsák, és ezen összegeket bocsássák a „Román Irodalmi és Közművelődési Egylet” (Astra) rendelkezésére*² a legelőbb kulturális szükségletek fedezése céljából, anélkül, hogy az *Asszociáció az alaptőkének gyarapítására kötelezve lenne.*²

IX. Tekintve, hogy az újabb időben mind gyakrabban jelentkeznek mozgalmak új román bankok létesítésére, még oly helyeken is, ahol jól konszolidált román hitelintézetek már vannak, és ahol népünknek gazdasági érdekei hason új intézmények létesítését nem követelik és nem teszik indokolttá,

a szövetkezett román bankok igazgatóinak konferenciája, a román közönség érdekében, amely a bankokat létesítette és fenntartja, indítottnak érzi magát kijelenteni, hogy a decentralizáció eme áramlatát egészségtelennek tartja, mert nem hiszi, hogy hason mozgalmak gazdasági helyzetünk konszolidálásához hozzájárulhatnak, és éppen azért csakis olyan új román bankok létesítését helyeselheti és támogathatja, amelyeknek létesítését az országban levő román nép reális érdekei követelik és teszik indokolttá.

X. Tekintve, hogy pénzügyünkön a kamatláb (etalon) az utóbbi időben tartósan és igen érzékeny módon leszállított, és hogy szemben a pénzértéknek általános leszállításával, a román bankok kevés kivétellel az előbbi kamatlábakat (etalon) fenntartották,

A konferencia kötelezettnek érzi magát a szövetkezett bankok figyelmét arra a körülményre felhívni, hogy ezek a bankok az országban levő más pénzintézetek konkurenciáját csakis az esetben lesznek képesek sikerrel elhárítani, hogyha számot fognak tartani a pénzügyi helyzetében mutatkozó változásokkal, és illetéknéppen úgy a saját, mint ügyfeleiknek érdekét fogják szolgálni, hogyha úgy az aktív, mint a passzív (deposit) tevékenységükben meg fogják kísérelni, hogy kamatlábukat (etalon) fokozatosan leszállítják a pénzügyi jelenlegi helyzetéhez képest.

XI. A kiküldött bizottság 1900. december 15-től 1903. július 1-ig terjedő időre vonatkozó számadása lezárásának vizsgálatára

Traila Illés, Podvaba Vasul és Popescu József urakból álló bizottság választatik, mely utólagosan fog ez ügyben jelentést tenni.

XII. Dr. Cosma András, a szilágysomlyói „Silvania” igazgatójának indítványára megbízatik a kiküldött bizottság, hogy a legközelebbi konferenciáig dolgozzon ki egy szabályzatot a konferenciának és a kiküldött bizottságnak teendőit, jogait, kötelességeit, valamint hatáskörét illetően.

XIII. Visszatérve az 1901. szeptember 20-iki konferencia 3. számú határozatára, melynek értelmében a bankok igazgatói az „Astra” általános közgyűlése alkalmából hívassanak össze évenként;

A III. konferencia számot tartva a szövetkezett bankok egy részének e tekintetben kifejezett véleményével, valamint ama körülménnyel, hogy az igazgatók konferenciája egy nagy apparátust képez, melynek mozgósítása tekintélyes időbeli és anyagi áldozatokkal van összekötve — felkéri a kiküldött bizottságot, hogy jövőben az igazgatók konferenciáit, a felmerült szükségletekhez képest hívja össze, de minden három évben legalábbis egyszer és a körülmények és a lehetőséghez képest az „Astra” közgyűlései alkalmából.

XIV. A kiküldött bizottság számláinak megvizsgálására választott bizottság előadója Podvaba Vasul jelenti, hogy eme számlákat tételről tételre megvizsgálta, és azokat teljesen rendben találta, minden tétel okmányilag van igazolva. A bizottság indítványára

a konferencia jóváhagyja a bemutatott zárlatokat, és a kiküldött bizottságnak 1900. december 15-től 1903. július 1-ig terjedő számadási időtartamra a felmentvényt megadja.

XV. Muresan Zevedin, a „Sebesana” igazgatójának ama indítványára, hogy a *Revista Economică* évi előfizetési ára szállíttassék le,

A konferencia elhatározza, hogy 1904. január 1-től kezdve a *Revista Economică* évi előfizetési ára 12 koronában állapíttassék meg, és tekintettel eme leszállításra a bankok igazgatóságai újból kérésnek fel, hogy az igazgatósági és felügyelő bizottsági tagokat erre serkentse, hogy azok kivétel nélkül fizessenek elő, hogy ilyképpen tájékozva lehessenek ama kérdéseket illetőleg, amelyek a pénzüntézetek adminisztrációját érintik.

Ezzel a konferencia bezárattott, jelen jegyzőkönyv október 21-ikén fog az akkor Nagyszebenben levő tagok által hitelesítettetni.³

Cosma P. s.k. elnök

Dr. Diaconovich C. s.k. jegyző

Hitelesítettett Nagyszebenben, 1903. október 21-én

Dan Gyula s.k.

Muresan Zevedin s.k.

Popeszku József s. k.

9

Iratok a magyarországi és horvát–szlavonországi Szerb Nemzeti Radikális Párt mozgalmának 1903. évi szervezkedéséhez

A

1903 okt. 3

A horvát–szlavonországi Szerb Nemzeti Radikális Párt vezetőségének felhívása a karlócai népgyűlés tárgyában¹

Szeretett Testvéreink!

A Szerb Nemzeti Radikális Párt központi bizottsága elhatározta, hogy találkozunk, és pártunk programja és szervezete kérdésében megbeszélést tartunk.

³ A magyarországi román pénzüntézeti hálózat (1906 végén 149 önálló pénzüntézet és 21 fiók, 27 563 654 korona összvagyonnal; részletezését l. [Vertán József?] *Veritas: A magyarországi románok*. . . 396. l.) a tárgyalt időszakban még két értekezletet tartott: 1905. aug. 23-án, ill. 1906. szept. 26-án, mindkettőt Nagyszebenben. Az 1905. évi IV. értekezleten határozatilag kimondották, hogy „miután a román nép közgazdasági érdekében egészségtelennek tartják az új román pénzüntézetek létesítése által megnyilvánuló decentralizáló áramlatot, a jövőben csakis olyan új román pénzüntézetek felállítását támogatják, melyeknek létesítését a hazai román nép érdeke követeli . . . az ezen érdekekkel ellentétben álló új román pénzüntézetek létesítését minden rendelkezésre álló eszközzel meg fogják akadályozni, azoktól nem fognak részvényeket venni, és nem fognak azoknak sem hitelt, sem visszleszámítolást nyújtani.” ([Vertán József?] *Veritas: A magyarországi románok* . . . 429. l.) Az 1906. évi V. értekezlet jelentős eredménye a magyarországi román pénzüntézetek alapítandó „*Solidaritatea*” című szövetkezete – külön e célra kiküldött bizottság által kidolgozott – alapszabályainak elfogadása volt. A „*Solidaritatea*” a magyarországi román pénzüntézetek szövetkezete alapszabályait a nagyszebeni törvényszék a következő évben jóváhagyta, és az új központi szövetkezet alakuló közgyűlését – az elfogadott és jóváhagyott alapszabályok (szövegét l. *Iratok V. köt.*) alapján – 1907. júl. 16-án Nagyszebenben megtartották.

¹ A közlemény eredeti címe és lelőhelye: *Članovima srpske narodne radikalne stranke u Ugarskoj* – A Szerb Nemzeti Radikális Párt tagjaihoz. *Zastava*, 1903. okt. 3; 219. sz.